

ДО ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

АЛЕКСЄЄВА-ДАНИЛЕНКО Юлія Володимирівна - аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

DOI

У статті розглянуті правові засади впровадження інституту кримінальних проступків у відповідності із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощеного досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень».

Кримінальний кодекс України зазнав у зв'язку з прийняттям цього Закону низку новел щодо поняття та класифікації кримінальних правопорушень, поняття кримінальних проступків та покарання за їх вчинення.

Зміни і доповнення до кримінального та кримінального процесуального законодавства є цілком законними, з огляду на спрямування України до інтеграції в європейське співтовариство.

Одночасно впровадження інституту кримінальних проступків обумовило низку питань щодо розмежування кримінальних проступків від інших кримінальних правопорушень, правових наслідків вчинення кримінальних проступків, досудового розслідування кримінальних проступків, що потребує додаткового аналізу та з'ясування особливостей кримінальних проступків..

Ключові слова: кримінальні правопорушення, кримінальні проступки, злочини, кримінальна відповідальність, функції юридичної відповідальності.

Вступ

Кримінальні правопорушення поділяються на кримінальні проступки і злочини.

У Кримінальному кодексі України кримінальні правопорушення поділяються на: кримінальні проступки; злочини невеликої тяжкості; тяжкі злочини; особливо тяжкі злочини.

У кримінальному і кримінально-процесуальному законодавстві визначені поняття кримінальних проступків, класифікація, види (перелік) кримінальних проступків та покарання за їх вчинення, загальні положення досудового розслідування кримінальних проступків, строки розслідування кримінальних проступків, особливості закінчення досудового розслідування кримінальних проступків, клопотання прокурора про розгляд обвинувального акту у спрощеному порядку та порядок його оформлення.

Мета і завдання статті полягають у додатковому аналізі особливостей відтворення кримінальних проступків, їх кваліфікації та правових наслідків вчинення кримінальних проступків.

Наукове дослідження інституту кримінальних проступків здійснювалось такими вченими, як: Борисов В.І., Ківалов С.В., Дмитрук М.М., Литвинов О.М., Харченко В.Б., Шармар О.М., Куц В.М., Фріс П.Л., Музика А.А. та інші.

Виклад основного матеріалу

Кримінальний кодекс України містить приблизно 780 складів злочинів, із яких близько 200 за кваліфікацією є злочинами невеликої тяжкості. У загальній кількості розслідуваних злочинів тяжкі та особливо тяжкі складають четверту частину, а злочини невеликої тяжкості, або середньої тяжкості, такі як некваліфіковані крадіжки, шахрайства (ч. 1 ст. 185, 190 КК України) та легкі тілесні ушкодження (ст. 125 КК України), становлять майже 50 % від усіх розслідувань.¹

1 липня 2020 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень».²

У Кримінальному кодексі України визначені ознаки кримінального правопорушення як «суспільно небезпечне винне діяння (дія чи бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення». У ст. 12 КК України встановлено два види кримінальних правопорушень (кримінальні проступки та злочини) та дано їх визначення.

Впровадження кримінальних проступків свідчить про гуманізацію кримінального законодавства, оскільки відповідні зміни посилюють забезпечення прав людини під час розслідування та пом'якшують юридичні наслідки, а кримінальний проступок не сприймається як кримінальний злочин.

Особу, яка вчинила кримінальний проступок, можна затримувати лише тоді, коли вона:

- відмовляється припинити вчинення проступку або чи чинить опір працівнику правоохоронного органу;
- намагається втекти з місця події;
- відмовляється під час переслідування виконувати законні вимоги поліцейських;

¹ Кримінальний проступок: що це і яка за нього відповідальність // Чернівецька обласна прокуратура // chnr.28.gov.ua

² Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» // Відомості Верховної Ради України, 2019. - №17, Ст.71.

– перебуває в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння та може завдати шкоди собі чи оточенню;

– ухиляється від органів досудового розслідування чи суду.

До особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального проступку, можуть бути застосовані тільки два види запобіжних заходів – особисте зобов'язання та особиста порука.

Юридична відповідальність за вчинення кримінального проступку настає лише при наявності причинного зв'язку між діянням і наслідками.

Юридична відповідальність – це вид соціальної відповідальності, що полягає в застосуванні державою до правопорушників певних заходів примусу, передбачених санкціями правових норм.³

При вчиненні кримінального проступку єдиною підставою для юридичної відповідальності є склад правопорушення. Якщо в поведінці суб'єкта не виявлено ознак правопорушення, то така особа не підлягає юридичній відповідальності.

Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення є найбільш тяжкою за наслідками. Особливий перелік злочинів і кримінальних проступків в Україні міститься в Особливій частині Кримінального кодексу України. Порядок притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень (кримінальних проступків і злочинів) встановлений Кримінальним процесуальним кодексом України⁴.

У Кримінальному кодексі України міститься 98 складів кримінальних проступків. Кримінальним законодавством встановлені три основні види покарання за вчинення кримінальних проступків, а саме:

- а) штраф до 51 тис. грн.;
- б) громадські чи виправні роботи;
- в) арешт чи обмеження волі. В окремих випадках можливе додаткове покарання – позбавлення права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю.

³ Юридична відповідальність: підстави, види, цілі. https://pidru4niki.com/2008021559031/pravo/yuridichna_vidpovidalnist_pidstavi_vidi_tsili

⁴ Кримінальний процесуальний кодекс України // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

За вчинення кримінального проступку особа не може бути позбавлена волі, а після відбуття призначеного покарання вважається несудимою.

За своєю природою кримінальний проступок є кримінальним правопорушенням меншого ступеня суспільної небезпечності у порівнянні зі злочинами невеликої тяжкості, їх вчинення своїм наслідком мають порушення прав та інтересів людини та громадянина, юридичної особи тощо.

Юридична відповідальність за вчинення кримінальних проступків застосовується з метою охорони прав і свобод людини, законних інтересів суспільства і держави, попередження інших правопорушень і підтримання правопорядку. Притягнення до юридичної відповідальності забезпечує захист конституційно закріплених прав і свобод людини; прав та законних інтересів юридичних осіб незалежно від форм власності; інших цінностей громадянського суспільства і держави шляхом притягнення правопорушників до відповідальності.

Юридична відповідальність зобов'язує та сприяє відновленню порушених прав людини і законних інтересів суспільства і держави. Засобами юридичної відповідальності за вчинення кримінальних проступків здійснюється виховання особи і суспільства, поширюється правова освіта, підвищується правова свідомість та правова культура в суспільстві, у тому числі виправлення і перевиховання правопорушників.

Суб'єкти юридичної (кримінальної) відповідальності за вчинення кримінальних проступків – це фізичні особи, що вчинили проступок одноособово чи колективно (групою) та досягли певного віку, з якого розпочинається юридична відповідальність за ті чи інші кримінальні проступки та здатні за своїм психічним станом нести таку відповідальність.

Мета юридичної відповідальності за вчинення кримінальних проступків реалізується через її функції.

Основні функції юридичної відповідальності за вчинення кримінальних проступків формулюються наступним чином:

– правоохоронна, яка полягає в охороні прав і свобод особи, суспільства, у попередженні правопорушень, тобто в утриманні особи від вчинення правопорушень, в охороні громадського порядку і безпеки;

– правозахисна – реалізується через заходи забезпечення захисту прав і свобод особи, законних інтересів суспільства, від зловживання правом;

– правопоновлювальна – як різновид правозахисної функції, яка спрямована на відновленні порушених кримінальним проступком, суб'єктивних прав, примусовій реалізації фізичною чи юридичною особою належних юридичних обов'язків;

– каральна – виражається в застосуванні певних обмежень прав суб'єкта кримінального проступку, позбавленні його певних благ (матеріальних чи нематеріальних), як покарання за вчинення шкоди, завданої кримінальним проступком;

– правовиховна – розкривається у вихованні членів суспільства у дусі поваги до державних законів, виправленні і ресоціалізації правопорушників.

Юридична відповідальність за вчинення кримінальних проступків настає у відповідності із кримінальним законодавством, але, в окремих випадках, вона може поєднуватися з заходами цивільно-правової та адміністративної відповідальності.

Підставою юридичної кримінальної відповідальності за вчинення кримінального проступку є вчинення особою правопорушення за умови наявності кримінальної норми, що встановлює міру відповідальності за нього. Юридична відповідальність за вчинення кримінального проступку – це заходи державного примусу, які реалізується через застосування санкцій відповідних норм Кримінального кодексу України.

Висновок

Питання запровадження кримінальних проступків у кримінальне судочинство України є надзвичайно актуальним і зумовлено процесами гуманізації кримінально-правової політики Української держави. Встановлення в законодавстві України про кримінальну відповідальність інституту кримінальних проступків відповідає за-

вданням і меті євроінтеграції України, забезпечує подальший розвиток захисту прав і свобод людини, спрощує досудове розслідування значної кількості кримінальних правопорушень, зменшує навантаження на органи досудового розслідування.

Література

1. Кримінальний проступок: що це і яка за нього відповідальність // Чернівецька обласна прокуратура // chrn.28.gov.ua
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» // Відомості Верховної Ради України, 2019. - №17, Ст.71.
3. Юридична відповідальність: підстави, види, цілі. https://pidru4niki.com/2008021559031/pravo/yuridichna_vidpovidalnist_pidstavi_vidi_tsili
4. Кримінальний процесуальний кодекс України // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

SUMMARY

The article considers the legal basis for the introduction of the institution of criminal misdemeanors in accordance with the Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine that Simplified Pre-trial Investigation of Certain Categories of Criminal Offenses».

In connection with the adoption of this Law, the Criminal Code of Ukraine has undergone a number of novelties on the concept and classification of criminal offenses, the concept of criminal misdemeanors and punishment for their commission.

Changes and additions to the criminal and criminal procedural legislation are quite natural, given the direction of Ukraine to integrate into the European community.

At the same time, the introduction of the institute of criminal misdemeanors has led to a number of issues regarding the distinction between criminal misdemeanors and other criminal offenses, the legal consequences of criminal misdemeanors, pre-trial investigation of it, which requires additional analysis and clarification of criminal misdemeanors.

Key words: criminal offenses, criminal misdemeanors, crimes, criminal liability, functions of legal responsibility.